

խառնորդ մը կը համարի Աեպիոս Գլբաւոր Խմբերն հետեւեանեմք են։
Ա. Վ-ը թէնէրու լեզուն ի Ենեդամբիա, առանձին խում մը կը կացուցնէ առ այժմ։

Բ. Մ-նու-է-լեզները ի Ենեդամբիա, եւ Հիսուսիցն - Գոբինեայի արևելեան կողմէ Սիւաս սորթներու ամէնէն աւելի մուայի ցեղին լեզուները դարձացեալ ներգաշնակութիւն մը ցոյց կու տառ, բայց ըստ ձեւին՝ բոլորին անձեւ են եւ կցողական յաւելաւծներ ցցց կու տառ. զիսաւորներն են. յանդէ, բուժոր, ուսուու, վիզ, ունու, իբրահիմ, շանդար, մատէ, քիչեւ, ուսու, ման եւն եւն։

Գ. Գելու-ուիրու լեզուախումը. Գելու-ու, ֆիւն, բու-ու, մերէ, զեղւ, բէ-փ-ո-ու, ու-ջ-ո-ու, բ-ո-ո-ու, ու-ո-ո-ու, բու-ու, մեր-ու, իբրահիմ, կու-ու, միշ եւն եւն։

Դ. Մ-նու-է լեզները (Խումիրի կցողական)։

Ե. Հասունը լեզուները. (Թէպէս խօսողները սեւամորթներն են, բայց քամեան լեզուաց հետ այնպիսի նմանութիւն անի, որ քաջ լեզուախոյզներն ունիմք քամեան լեզուախմբին տակը կը դաստիքի։

Զ. Բառնու խումը. իսւէս, ուրէս, իսւու-ու, խում, նուռու եւն եւն։

Է. Կոր իսմ էբէնու խումը։ Ա. Պօզոսի գետին քու։

Ը. Հ-ի կամ էբէն խումը, յարու-ու, ում, ու կամ ուրու։

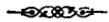
Թ. Իբո վլուն, նուու։

Ժ. Բուշիի։

Ժ.Ա. Մ-ի-ու։

Ժ.Բ. Ն-է-ու լեզուները. Բ-ու, բինս, նու-ու, նէ-ու-ու Սոււդանի արեւելեան կողմէ ինքնակաց լեզուաշեղ մը կը կազմէն։ Հորդվանին սկիզբանը Թիւներ անեցող կցողական լեզուներ են։

(Ըստունիւմի) Հ. Դ. Մ. Մ.



Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ա Յ Ո Ւ Թ

Ն Ի Ռ Ի Ւ Թ Ի Ւ Ն Ե Բ

1. Պատմական տեսութիւն Հայոց վրայ. — 2. Մանկական գրապանան. — 3. Հայոց վայական մէ յօրտանական. — 4. Հայ Պատկերանց մասին. — 5. Պատկրացոյց թապայն վարժանաց Պ. Պոլոյ։

1. Պատմուին ուսունիւն Հայոց վրայ. Պր. Արշակ Հօպանեան գեղջիկ տաենախօսութիւն մը հրատարակած է (ա. թերթին ծածկը) մեր ապին պատմութեան, հին եւնոր մատենապրամեան, հայուն բնաւորութեան եւն վրայ. Ամբողջ թեթեւ եւ սահուն ոճով դրուած է, եւ կը դիտուի Հայուն լաւագցն կողմէը ցցց տալ, որ արժանանայ համարման եւ համակրութեան։

2. Մանկան բրոդրուն. «Թիվիսի Հայոց հրատարակական Ընկերութիւնը, հինգ շքեղ տեսութիւն հրատարակած է, գունատիպ պատ-

կերներով։ Հինգն ալ «հերեաթ», է (ա. թերթին ծածկը) աղօց համար։ Այստեսակ գրութեանց բովանդակութիւնը պէտք է Հրայհանկիւն եւ կրթիւն ըլլայ։ Պատկերներու ծախըն անշուշտ պատման եղած է տեսրներու թաթութեան, որով կարծեալ շատ քիչերու մատչելի են։

3. Հոյոց վայ ապաւբենքն անուամն յօրուած մը, որ կը խօսի Դ եւ գարուածներ։ 1. Հռոմէ Հրատարակուող Բեսարիոն թերթին մէջ (Nr. 1897) սկսած է հրատարակուիլ

“Մերոպ եւ Հայ պարուբենքն անուամն յօրուած մը, որ կը խօսի Դ եւ գարուած Հայոց վայոց ապաւբենքն անուամն յօրուած մը» ։

4. Հոյոց վայ ապաւբենքն անուամն յօրուած մը, որ կը խօսի Դ եւ գարուած Հայոց վատմութեան եւ ի մասնաւորի եկեղեցական պատմութեան վրայ ի սկզբանէ ապին եւ եկեղեցայն մինչեւ մեր օրերը։ 3. „Church-Bells“ թերթին մէջ (1897 Nr. 1873 April 15th) ՊՊ. Ա. Զերազ հրատարակեց Գր. Սաքայինցի գիշցանական մէկ գործը, որ 1820ին Հայոց Պատրիարքարանի առջև ընդէմ Պօլոց Պատրիարքարանի գործը ընկերուն պատմառաւ. Ենիշերներու մատուած ժողովուրդը կատորած ազատեց, իւր կեակիք տալով։

4. Հայ Պա-ուիլենց մանի. Dr. E. Tachella ի թերթին Le Muséon et la Revue des religions (NN. 1, 2, [վերջ 3], 1897) գեղեցիկ յօրուած մը կը հրատարակէ. „Les anciens Pauilliens et les modernes Bulgares catholiques de la Philippopolitaine“ վերնագրով. Ցարկելի յօրուած ապիրը կեդրենու հիւզանդացի պատմագրէն առնելով, ցցց կու տայ որ Ցովհ. Չմշիկիկ Կայսըր 970ին Անարփայ Թէոդոր Պատրիարքի հնդրանաց համեմատ Հայաստանի Պանիկենու հոսնեցի ալանդաւոր ները Հեռացցնեն անկէ. Կայսըր ալ զանոնէ փոխադրք կու տայ Բուլղարիա, Ֆիլիպպէ քաղաքը, Նոր Նուաման երկիրը իւր Հպատակիւրով բըն-նելու դիտաւորութեամբ։ Այս Մանիկեցիները, ինչպէս կեդրենու կը պատմէ, արդէն թէոդորա Կայսուուհին (853-856) Փոքր Ասիս մէջ Հայաշամած առնելու ամենաիսիս շարաւաններով դարձի բերելու ստիպած էր, բայց ի զուր Ֆիլիպպէ գաղթող Պաւլիկեանները՝ բիւզանդեան պատմագրիները կ'ամսուանեն Մանիկեցիք, ողոզովլէց։ Հպատ. Այս Հայ Պաւլիկեանի Բուլղարացի կրօն ընդունեցան, եւ պայ օրւան

Փիմագիր լատին կաթոլիկեայ հասարակութիւնը կը կազմէն: Dr. Tachella եկրորդ յօդուծով կը քննէ այս Պաւղիկեանց ծագումը՝ եւ Կառաջարկէ զառնիք Համարիլ Մ. Խորենաց յշահած Բուլղարինը, որ Արշակյա ժամանակ եկան վերին բասէն հասաստու եցան: Յօդուծագիրը կը կարծէ՝ որ այս Բուլղարներն ըլլալու են, վասն զի Կ'երեայ թէ գաղթելու ժամանակ սլաւական լեզու մը կը խօսէն, որ այնպէս շրւտով տեղացաց լեզուին անցան, եւ այսօր ալ իրենց լեզուին մէջ հայերէնի հետքը չկայ:

5. Պարմէրոցաց Շուշոյն վարչութանց Կ. Պուտուական վերնագրով վիճակացաց մը Հասաստարակած է Կ. Պուտուական թորհուրդը: Ասկէ կը քաղենը հետեւեալ տեղեկութիւնները: Կ. Պուտուական վարչութանց թաղերուն եւ գիւղերուն մէջ 1897 Յնք. մի սկզբը կար 46 թաղային վարժարան, որմէ Հնագյուն է Պալաժու: Խորենեան վարժարանը 1816ին հիմնարկուած (այժմ փակ), եւ նորագոյնը՝ Քերայի Ս. Յարութեան հայեան վարժարանը, 1895ին հիմնարկուած: Այս վարժարաններէն այժմ 21 տարրական նախակրթարան եւ 14 ծաղկոց բաց են, իսկ մացեալը փակ: Բաց ասկէ կան 14 Մանկապարտէզ: Տարուց սկզբը Նախակրթարաններու եւ ծաղկոցներու մէջ կային 2.177 մանչ, 1.013 աղջիկ, 141 ուսուցիչ եւ 39 ուսուցչուհի: Իսկ 14 Մանկապարտէզներու մէջ կային 343 մանչ եւ 292 աղջիկ: Այս վարժարաններու մասնական ծախքին գումարն է 58.383 դր., իսկ եւ կամաց է (եկեղեկն, աշակերտաց թոշակէն, Հանգանակութենէ, կալուածէ եւ կատէ) գումարն է 55.383, որ է 3.000 դր. Նուազ: Ուսումնական Խորհրդաց Ասենապետ Տփթիր Վահրամ Թորգումեան կը խոստանյա ամէն տարի այս պատկերացացը հրատարակիլ: Միւս փակ վարժարաններու բացուիլը, հասութից յաւելումը, վերըերս շատ նուազն աշակերտաց թուղոյն աճումն անշուշտ հետզհետէ կը յաջողի պարագայից փոխուելովն եւ Ասումնական Խորհրդաց դործունելութեամբը:

Հ. Զ. Գ.



ՍԵԿՈՒՆԴ ԹԵՐԹԻԵՐԵ ԾՈՎԱԿԵՓՈՒՆՉ

1. Ասքար. Խշան Մելըրն Խան: — 2. + Ասպետ Ա. Զունդի Կոտալը: — 3. “Թուեր ու զօպարտութիւննոր:” — 4. Թուման Կաթողիկոս Խրանչանակենտեւելոյ (Ապամազքին) Նորագիւս մի մասն: — 5. Ցառապետոց սոնեւու նոր մակեռութիւն մը: — 6. Օռու հայկական մակեռութիւն: — 7. “Ժողովրարին լեռու:” — 8. Որք տղաթ ննամն: — 9. Լեզուական զրոյններ:

1. Բարձր. Խշան Մելըրն Խան: — Ա. + ի մէջ (Թիւ 62) կը կարդանք հետեւեալը: “Արքանութեամբ Կիմնանք որ Պարկաստանի Մուղամֆակետանին ԱԵՀ. Ըսէլ յասուէ մի պաշտօնագիր զիկնիլ թ. Ժխան Մելըրն խնանին, փափաց յայտներ է որ Պարկաստան երթայ, իր հնդրած բարեկարգութեաների գործադրութեանը հսկելու համար: Միւնչանց ժամանակ յարտանք մէջէ Ըսէլը ուն պատրաստ է գործադրել նորին Բարձրաւութեան բարոր փափաքները, թէ Պարկաստան զալուզէ եւ թէ Երևան մալ...: Այս ուրախանիթւուր մեն կանակութիւն ունի, որովհետեւ ինչպէս յայտնէ է, Խշան Մելըրն խան որ երեքն պարկաստան գետասնին պաշտանը կը վարդ Հնանանին մէջ է մի ժամանակէ ի վեր Փարիզ քաջանած կապիր, Պարկաստանի մէջ կարդ ու կանոն եւ բարեւորութեանը մացանելու եւ Պարկաստանը բարութական ու անհետանին յառաջանանքին թանձնութեան ճնշուուր մը մէջ զնելու համար իր փափաքներով ու աշխատանքներովը մեծ ժողովականաւթիւն ննացած է արդէն Պարկաստանի մէջ, այնպէս որ Խնան Մելըրն Խանի այդպատճի պաշտանով մը Պարկաստան երթալլէ պար երթի պատճենթեան մէջ Խնանաւոր գարագուիք մը պիտի կազմէ անշուշտուուր:

2. + Ասպետ Ա. Զունդի կոտալը: Ապրիլ ամսոց “Առաջիկունչին” մէջ հանաստանաթ էնքն պարկաստանաւթիւնները ժանուարական բարեւութիւննին, մէջ (Թիւ 119) բարախան հետաքրքրական լըեր կան այս նկատմամբ, թէ կտսու ոչպատճական: “Հանգուցելոյն կատին եւ Հարցութեան փայ մեր սասաց տեղեկութեան նոյնելու ի կենցանաթ ենան արդէն 60.000 ֆրոնք յառաջացած էր Զանգեան Հաստատութեան, որոյ տորեկան շահոց Երևանպայի վարժարանները (?) պիտի զեկուն ուշիմ, աշղատակ, արժանաւոր հայ պատճեններ, որը պիտի ընտառնին համահամառնութեամբ տեսական թեամբ (Վեսորիական) Դեսպանատան եւ Պատրիարքարանի Թրանիթվանից հայ գաղթականաւթեան եւ Թուրքիան շահութեան եւ Թուրքիա հայ զգույնոց մէջն: Հանգուցելոյն շարժուն հարաստանեն այս 60.000 ֆր. ին վայ կ'աւելիս 20.000 ֆր. եւս: 20.000 ֆր. եւս կը յատկացնի մասնաւոր արամագրութեամբ, 2500ր Ազգ. Հրեանդանոցին, 2500ր Գէւշերէքի Աւորեան վարժարաններն եւ 2500ր Կ. Պուտուաց Ֆրանց Խոզէփ մասն բարձրութեամբան հաստատութեան: 10.000 ֆր. ալ իր ազգական մի քանի տիկիններու կը թուզու: Պէտքերէքի տունը պիտի ծախուի եւ արդիւնքը պիտի բարդուի քանուդեան Հաստատութեան վրայ, որ այսպէս պիտի սւննեայ ընդ ամենայն 100.000 ֆր. գրա-